

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Lublinie

LLU – 4101-027-01/2014

P/14/049

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Lublinie

ul. Okopowa 7, 20-022 Lublin

T +48 81 461 31 20, F +48 81 461 31 11

llu@nik.gov.pl

Adres korespondencyjny: Skr. poczt. P-112, 20-001 Lublin 1

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/14/049 – Pomoc społeczna dla uchodźców
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Lublinie
Kontroler	Anna Kowalska, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 92269 z dnia 15.12.2014 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Lubelski Urząd Wojewódzki w Lublinie, 20-914 Lublin, ul. Spokojna 4 (dalej: LUW)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Wojciech Wilk, Wojewoda Lubelski od dnia 12.03.2014 r.

Ocena ogólna

I. Ocena kontrolowanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie¹ działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

Uzasadnienie
oceny ogólnej

Za sformułowaną powyżej oceną przemawia:

- prawidłowa realizacja przez Wydział Polityki Społecznej LUW (w latach 2012 – 2014 r.) zadań Wojewody Lubelskiego w zakresie integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy; realizując je Wydział rzetelnie prowadził rejestr zatwierdzonych przez Wojewodę Lubelskiego indywidualnych programów integracji (dalej: IPI, programy), wskazywał cudzoziemcom miejsce zamieszkania, akceptując miejsce zamieszkania wybrane przez cudzoziemca, podejmował działania mające na celu ustalenie możliwości udzielenia cudzoziemcom schronienia w lokalach mieszkalnych na terenie gmin województwa lubelskiego;
- stworzenie przez Wydział Polityki Społecznej ram organizacyjnych nadzoru nad realizacją IPI na etapie ich akceptacji, wdrażania, finansowania i rozliczania; ustalone zasady nadzoru odnosiły się do sposobu monitorowania przez powiatowe centra pomocy rodzinie postępów w procesie integracji oraz indywidualizacji świadczonej przez nie pomocy oraz do rozliczania przez Wydział udzielonych na realizację IPI dotacji z budżetu Wojewody;
- prawidłowe prowadzenie przez Wydział Spraw Obywatelskich i Cudzoziemców w okresie od 2012 r. do 30.04.2014 r., postępowań administracyjnych i wydawanie decyzji w sprawie zgody na pobyt tolerowany cudzoziemców, w których uwzględniane były okoliczności stanowiące przesłanki jej udzielenia, jak i okoliczności przemawiające za jej odmową bądź cofnięciem.

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie

Stwierdzone nieprawidłowości polegały na przypadkach braku formalnego zawiadomienia cudzoziemca o wszczęciu postępowania administracyjnego, niedokumentowaniu, że będący stroną cudzoziemiec został powiadomiony o przyczynie niezłatwienia sprawy w terminie i o nowym terminie jej złatwienia oraz nieudokumentowaniu, że organ administracji zapewnił stronie czynny udział w każdym stadium postępowania, a przed wydaniem decyzji umożliwił wypowiedzenie się co do zebranych dowodów i materiałów oraz zgłoszonych żądań. Stwierdzone nieprawidłowości nie miały jednak wpływu na poprawność merytorycznego rozstrzygnięcia spraw administracyjnych dotyczących cudzoziemców.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Realizacja zadań wynikających z obowiązku koordynowania działań w zakresie integracji cudzoziemców

Opis stanu faktycznego

1. W okresie objętym kontrolą Wydział Polityki Społecznej prowadził rejestr zatwierdzonych programów, stosownie do art. 22 pkt 5 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej² (dalej: ustawa o pomocy społecznej). Rejestr zawierał: dane dotyczące cudzoziemca, objętego pomocą w formie programu, w tym datę urodzenia, płeć, narodowość i rodzaj udzielonej ochrony; datę akceptacji programu i ewentualnych aneksów, wskazanie realizatora programu (tj. powiatowe centrum pomocy rodzinie) oraz planowany czas trwania programu. Rejestr prowadzony był w wersji papierowej. Informacja o prowadzeniu rejestru i danych w nim zawartych zamieszczona została na stronie internetowej LUW (www.lublin.uw.gov.pl).

(dowód: akta kontroli str. 210)

2. W okresie objętym kontrolą Wydział Polityki Społecznej nie udostępniał żadnym osobom i podmiotom danych z rejestru zatwierdzonych IPI. Na stronie internetowej LUW zamieszczono niezaktualizowaną informację, że udostępnienie rejestru następuje na podstawie art. 29 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych³. Z dniem 7.03.2011 r. art. 29 został uchylony, co nastąpiło na podstawie art. 1 pkt. 7 ustawy z dnia 9 października 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie danych osobowych oraz niektórych innych ustaw⁴.

(dowód: akta kontroli str. 205)

3. Akceptacji IPI przedstawionego przez powiatowe centrum pomocy rodzinie, z upoważnienia Wojewody Lubelskiego, dokonywał dyrektor Wydziału Polityki Społecznej, o czym informował pisemnie właściwe centrum.

(dowód: akta kontroli str. 18,21)

W 2012 r. do Wydziału Polityki Społecznej wpłynęło 10 programów. Wszystkie zostały zaakceptowane. Zrealizowano trzy programy, a dwa - w związku ze zmianą zamieszkania przez cudzoziemców - realizowane były w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Wołominie. W trakcie realizacji pięciu programów pomoc została czasowo wstrzymana na podstawie art. 95 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej. W przypadku pięciu programów decyzje o przyznaniu pomocy zostały uchylone. Wszyscy cudzoziemcy, którzy otrzymali pomoc, byli narodowości czeczeńskiej (26 osób).

W 2013 r. wpłynęło pięć wniosków o przyznanie pomocy na podstawie IPI; wszystkie zostały zaakceptowane. Spośród tych programów zrealizowano cztery.

² Dz. U. z 2013 r., poz. 182 ze zm.

³ Dz. U. z 2002 r., Nr 101, poz. 926 ze zm., obecnie Dz. U. z 2014, poz. 1182 ze zm.

⁴ Dz. U. Nr 229, poz. 1497.

W trakcie realizacji dwóch programów pomoc czasowo wstrzymano, a w jednym uchylono decyzję o jej przyznaniu. Cztery programy dotyczyły cudzoziemców narodowości czeczeńskiej (11 osób), a jeden narodowości kurdyjskiej.

W I półroczu 2014 r. Wojewoda zaakceptował 12 programów, tj. wszystkie złożone do akceptacji. Zrealizowano jeden program, kontynuowanych było osiem, dwa przeniesiono w styczniu 2015 r. do Centrum Pomocy Rodzinie w Warszawie. W przypadku jednego programu uchylono decyzję o przyznaniu pomocy. W trakcie realizacji jednego programu pomoc została czasowo wstrzymana. Siedem programów dotyczyło cudzoziemców narodowości czeczeńskiej (21 osób), trzy inguskiej (trzy osoby), po jednym syryjskiej i kurdyjskiej (po jednej osobie).

(dowód: akta kontroli str. 211)

4. Wg Statutu LUW do zakresu działania Wydziału Spraw Obywatelskich i Cudzoziemców należała realizacja zadań Wojewody Lubelskiego, objętych działaniami administracji rządowej: *sprawy wewnętrzne w zakresie kontroli ruchu granicznego i cudzoziemców oraz koordynacja działań związanych z polityką migracyjną*. Zgodnie z Regulaminem LUW, Wydział ten realizował zadania w zakresie spraw cudzoziemców, polegające m.in. na sprawowaniu kontroli legalności pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie niezbędnym do prowadzenia postępowań w sprawach cudzoziemców. Wykonywanie tych zadań polegało m.in. na wydawaniu decyzji, w okresie kontroli (do dnia 30.04.2014 r.⁵) o udzieleniu cudzoziemcom zgody na pobyt tolerowany.

(dowód: akta kontroli str. 46)

4.1. W okresie objętym kontrolą Wojewoda Lubelski wydał 9 decyzji w sprawach, w których wpłynął wniosek o wydalenie cudzoziemca z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Decyzje dotyczyły 12 cudzoziemców, w tym trojga małoletnich dzieci, z których 10 (w tym małoletnim) udzielono zgody na pobyt tolerowany, jednemu cofnięto zgodę na taki pobyt, jedno postępowanie umorzono. Jedna decyzja (z 2013 r.) o zgodzie na pobyt tolerowany została wydana w wyniku odwołania cudzoziemca, wobec uchylecia decyzji o odmowie przez Szefa Urzędu ds. Cudzoziemców.

(dowód: akta kontroli str. 47-56)

W 2012 r. Wojewoda Lubelski wydał trzy decyzje, w tym dwie odmawiające wydalenia cudzoziemców i udzielające im zgody na pobyt tolerowany, jedną o umorzeniu w całości postępowania w sprawie o udzielenie zgody na pobyt tolerowany. Decyzje te dotyczyły trzech cudzoziemców. Umorzenie postępowania w sprawie udzielenia zgody na pobyt tolerowany na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nastąpiło na podstawie art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2011 r. o zalegalizowaniu pobytu niektórych cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i ustawy o cudzoziemcach⁶, wobec wydania przez Wojewodę Mazowieckiego w dniu 10.05.2012 r. decyzji, w której udzielił cudzoziemcowi zgody na zamieszkanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na czas określony. Jedna decyzja (z dnia 8.10.2012 r.), którą Wojewoda Lubelski udzielił cudzoziemcowi zgody na pobyt tolerowany, została wydana m.in. na podstawie art. 97 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej

⁵ Rozdział 2 *Zgoda na pobyt tolerowany* Działu III *Inne rodzaje ochrony udzielanej cudzoziemcom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej* ustawy z dnia 13.06.2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2012 r., poz. 680) został z dniem 1.05.2014 r. uchylony przez art. 484 pkt. 35 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2013 r., poz. 1650 ze zm.).

⁶ Dz. U. Nr 191, poz. 1133 ze zm.

Polskiej⁷ (dalej: ustawa z 13 czerwca 2003 r.). Podstawą wydania drugiej decyzji o odmowie wydalenia cudzoziemca i udzieleniu mu zgody na pobyt tolerowany (z dnia 22.10.2012 r.) był m.in. art. 97 ust. 1 pkt. 1a ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r.

W 2013 r. Wojewoda Lubelski wydał jedną decyzję (z dnia 18.12.2013 r.; dotyczyła jednej osoby) o odmowie wydalenia z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej cudzoziemca i udzieleniu mu zgody na pobyt tolerowany na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Podstawą wydania decyzji było m.in. wystąpienie przesłanki, określonej w art. 97 ust. 1 pkt 1a ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. Decyzja ta zapadła w wyniku odwołania od decyzji Wojewody Lubelskiego z dnia 29.07.2013 r., którą na podstawie art. 88 ust. 1 pkt 1, 4, 5 i 6, art. 92 ust. 1, art. 99b pkt 1, 3 i 4 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach⁸ orzekł o wydaleniu cudzoziemca z terytorium RP. Po wniesieniu odwołania przez cudzoziemca, Szef Urzędu ds. Cudzoziemców decyzją z dnia 18.11.2013 r. orzekł o uchyleniu zaskarżonej decyzji Wojewody Lubelskiego w całości i o przekazaniu do ponownego rozpatrzenia przez organ I instancji. Stwierdził przy tym, że cudzoziemiec swoim postępowaniem wyczerpał dyspozycje, zawarte w art. 88 ust. 1 pkt 1, 4 i 6 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach, jednakże Wojewoda Lubelski niewłaściwie zastosował art. 88 ust. 1 pkt 5 tej ustawy, gdyż charakter popełnionych przez cudzoziemca czynów oraz wszczęte przeciwko niemu postępowania karne nie stanowią podstawy do uznania, że jego dalszy pobyt będzie stanowił zagrożenia, o których mowa w wyżej wskazanych przepisach. Stwierdził, że należy bardziej wnikliwie rozważyć przepisy dotyczące udzielenia cudzoziemcowi zgody na pobyt tolerowany, w kontekście naruszenia przez wydalenie jego prawa do życia rodzinnego w rozumieniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4.11.1950 r. lub naruszenia praw dziecka, określonych w Konwencji o prawach dziecka, przyjętych przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20.11.1989 r., w stopniu istotnie zagrażającym jego rozwojowi psychofizycznemu.

Decyzją z dnia 6.06.2013 r. Wojewoda Lubelski cofnął zgodę na pobyt tolerowany cudzoziemcowi, udzieloną wcześniej decyzją (z dnia 10.06.2008 r.). Decyzja o cofnięciu zgody na pobyt tolerowany oparta była o przesłanki z art. 102 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. (ustanie przyczyny, dla której została udzielona). Odwołanie od decyzji, złożone dnia 29.07.2013 r. przez pełnomocnika cudzoziemca wraz z wnioskiem o przywrócenie terminu do wniesienia odwołania, Wojewoda Lubelski przesłał do Szefa Urzędu ds. Cudzoziemców, informując, że nie znalazł podstaw do zmiany zaskarżonej decyzji. Szef Urzędu ds. Cudzoziemców dnia 23.08.2013 r. postanowił odmówić przywrócenia terminu do wniesienia odwołania.

W 2014 r. Wojewoda Lubelski wydał cztery decyzje o odmowie wydalenia cudzoziemca i udzieleniu zgody na pobyt tolerowany (decyzje z dnia: 11.02. 2014 r., 26.02.2014 r., 13.06.2014 r. 23.06.2014 r.), dotyczące siedmiu cudzoziemców, w tym trojga małoletnich. Podstawą wydania tych decyzji były m.in. przepisy art. 97 ust. 1 pkt 1a ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. Podstawą wydania decyzji z czerwca 2014 r. był art. 513 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, zgodnie z którym do postępowań administracyjnych niezakończonych do dnia wejścia w życie ustawy (1.05.2014 r.) decyzją ostateczną, a które zostały wszczęte przed tym dniem na podstawie ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r., stosuje się przepisy dotychczasowe.

(dowód: akta kontroli str. 47-56)

---

⁷ Dz. U. z 2012 r., poz. 680 ze zm.

⁸ Dz. U. z 2011 r., Nr 264, poz. 1573 ze zm.

4.2. Wydawane przez Wojewodę decyzje, opisane w pkt. 4.1., zawierały uzasadnienie faktyczne i prawne, pouczenie o możliwości odwołania, były wydawane przez upoważnione osoby.

W toku postępowań administracyjnych zbierane były dowody na istnienie okoliczności, będących podstawą udzielenia zgody na pobyt tolerowany, wymienionych w art. 97 ust. 1 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. oraz na brak okoliczności, wymienionych w art. 97 ust. 1a ww. ustawy, tj. powodujących, że dalszy pobyt cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stanowi zagrożenie obronności lub bezpieczeństwa państwa albo bezpieczeństwa i porządku publicznego.

(dowód: akta kontroli str.57-73, 76-110)

5. W okresie objętym kontrolą nie wpłynęły do LUW - Wydziału Polityki Społecznej skargi albo wnioski, dotyczące kierownika ośrodka dla cudzoziemców lub dotyczące funkcjonowania i warunków pobytu w takich ośrodkach. Ośrodki te podlegały bezpośrednio Urzędowi ds. Cudzoziemców, tym samym Wojewoda nie byłby właściwy do ich rozpatrywania. Nie wpływały w tym okresie również skargi na działania jednostek podlegających nadzorowi Wojewody w zakresie integracji cudzoziemców.

(dowód: akta kontroli str. 208)

Ustalone W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono nieprawidłowości następujące nieprawidłowości:

1. W postępowaniach nr: SO-II.6154.18.19.2013.DS, SO-II.6154.1.2.3.2014.DS, SO-II.6154.6.2014.DS, SO-II.6154.9.2014.DS, SO-BP.6154.47.2012 nie powiadomiono cudzoziemca (strony) o wszczęciu postępowania administracyjnego. Było to niezgodne z art. 61 § 4 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego⁹ (dalej: K.p.a.)

Dyrektor Wydziału Spraw Obywatelskich i Cudzoziemców wyjaśnił, że przed wydaniem decyzji administracyjnej cudzoziemcy byli wzywani do osobistego stawiennictwa w LUW w celu złożenia zeznań, a wezwanie zawierało informację o rozpatrywaniu wniosku o ich wydalenie. W sprawie SO-BP.6154.47.2012 nie zawiadomiono cudzoziemca o wszczęciu postępowania administracyjnego, gdyż faktycznie to jego pismo spowodowało, że Wojewoda Lubelski wszczął z urzędu postępowanie w sprawie udzielenia zgody na pobyt tolerowany.

(dowód: akta kontroli str. 112-114)

2. Postępowania nr: SO-II.6154.18.19.2013.DS, SO-II.6154.1.2.3.2014.DS, SO-II.6154.6.2014.DS, SO-II.6154.9.2014.DS SO-Z.6154.29.2012 przeprowadzone były w terminie przekraczającym miesiąc. W sprawach tych cudzoziemców, będących stroną postępowania, nie zawiadamiano pisemnie o przyczynach przedłużeniu terminu załatwienia sprawy i nowym terminie, co było niezgodne z art. 36 K.p.a.

Dyrektor Wydziału Spraw Obywatelskich i Cudzoziemców wyjaśnił, że nie dokumentowano w formie pisemnej faktu powiadomienia cudzoziemców o terminie załatwienia sprawy, ale brali oni czynny udział w postępowaniu (byli przesłuchiwani) oraz na bieżąco informowani o terminie załatwienia sprawy.

(dowód: akta kontroli str.112-114)

3. W sześciu sprawach (nr: SO-II.6154.18.19.2013.DS, SO-II.6154.1.2.3.2014.DS, SO-II.6154.6.2014.DS, SO-II.6154.9.2014.DS, SO-BP.6154.47.2012, SO-Z.6154.29.2012) nie udokumentowano, że organ administracji zapewnił stronie (cudzoziemcowi) czynny udział w każdym stadium postępowania, a przed wydaniem decyzji umożliwił wypowiedzenie się co do zebranych dowodów i materiałów oraz zgłoszonych żądań, co było niezgodne z przepisami art. 14 K.p.a.

⁹ Dz. U. z 2013 r., poz. 267 ze zm.

Dyrektor Wydziału Spraw Obywatelskich i Cudzoziemców wyjaśnił, że nie dokumentowano w formie pisemnej faktu, że poinformowano cudzoziemców o prawie do czynnego udziału w postępowaniu i możliwości wypowiedzenia się, ale faktycznie brali oni czynny udział w postępowaniach administracyjnych i wypowiadali się w sprawie dowodów, a decyzje były dla nich korzystne.

(dowód: akta kontroli str.112-114)

Ocena
częstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie mimo stwierdzonych nieprawidłowości działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

2. Realizacja zadań dotyczących akceptacji i finansowania Indywidualnych Programów Integracyjnych oraz wskazania miejsca zamieszkania

Opis stanu
faktycznego

1. Wydział Polityki Społecznej w 2003 r. opracował wzór *Indywidualnego Programu Integracji Cudzoziemca*, który wskazywał m.in.: podstawę prawną programu, tj. art. 93 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej; cel programu i główne obszary potrzeb uczestników programu; czas jego realizacji; zobowiązania cudzoziemca będącego uczestnikiem IPI (art. 93 ust. 1 pkt. 2); zobowiązania powiatowego centrum pomocy rodzinie (w art. 93 ust. 1 pkt. 1); warunki wstrzymania pomocy (art. 95 ust. 1 i 3); przypadki odmowy udzielenia pomocy (art. 95 ust. 4); warunki zmiany miejsca zamieszkania przez cudzoziemca (art. 94 ust. 3 i 4); formy i zakres pomocy (art. 92 ust. 1), tj. zaplanowane świadczenia pieniężne (na utrzymanie i naukę języka polskiego) i niepieniężne. W 2008 r. wzór został poddany konsultacjom z podmiotami realizującymi IPI i dostosowany do obowiązujących przepisów. Ww. wzór IPI został zamieszczony na stronie internetowej LUW.

(dowód: akta kontroli str. 5-9)

Wydział Polityki Społecznej opracował wzór dokumentu zatytułowanego *Opis stopnia zintegrowania cudzoziemca przed przystąpieniem do programu integracyjnego*. W dokumencie przewidziano konieczność składania przez pracownika socjalnego, realizatora IPI, opisu stopnia zintegrowania cudzoziemca wg tego wzoru, w terminie do 10 dnia od upływu trzymiesięcznego okresu, za który ocena jest dokonywana. Dokument ten ujmował w ramy organizacyjne obowiązki pracowników socjalnych powiatowych centrów pomocy rodzinie, wynikające z § 5 rozporządzenia z dnia 9 marca 2009 r. w sprawie udzielania pomocy cudzoziemcom, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą¹⁰ (dalej: rozporządzenie z 9 marca 2009 r.), pozwalając LUW nadzorować postępy procesu integracji, finansowanego ze środków budżetowych państwa.

(dowód: akta kontroli str. 10-11)

W grudniu 2014 r. Wydział Spraw Społecznych skierował do kierowników powiatowych centrów pomocy rodzinie pismo przypominające o wynikającym z § 5 ust. 1 rozporządzenia z dnia 9 marca 2009 r. obowiązku monitorowania postępu integracji cudzoziemca, ciężącym na realizatorze IPI, co najmniej raz w okresie trzech miesięcy, licząc od dnia podpisania programu.

W piśmie tym polecono, by ocena integracji odnoszona była do sytuacji zdiagnozowanej i opisanej w momencie przystąpienia do programu, uwzględniała okoliczności, które zaistniały w czasie trwania programu i mają wpływ na jego realizację. Wnioski pracownika powiatowego centrum pomocy rodzinie powinny

¹⁰ Dz. U. Nr 45, po.366 ze zm.

stanowić podstawę do ewentualnych zmian w programie, by dostosować go do indywidualnych potrzeb cudzoziemca, łagodzić lub eliminować problemy pojawiające się trakcie jego realizacji. Monitorowaniem powinna być również objęta integracja dzieci i małżonka cudzoziemca. Przypomniano, że brak współpracy w realizacji IPI powinien skutkować ograniczeniem udzielanej pomocy, wstrzymaniem realizacji programu albo w ostateczności jego przerwaniem.

(dowód: akta kontroli str. 15-17)

Z dokumentacji Wydziału Spraw Społecznych wynikało, że IPI przesyłane były przez powiatowe centra pomocy rodzinie do akceptacji Wojewodzie Lubelskiemu. Akceptacji IPI Wojewoda Lubelski dokonywał pisemnie, kierując stosowne pismo do właściwego powiatowego centrum pomocy rodzinie.

(dowód: akta kontroli str. 18, 21)

2. Uzgadnianie IPI, wykonywane w imieniu Wojewody Lubelskiego przez Wydział Polityki Społecznej, nie ograniczało się do kwestii formalnych. Przed akceptacją dokonywano oceny, czy pomoc finansowa, treść i zadania, określone w przedłożonym projekcie programu, znajdują uzasadnienie w opisie stopnia integracji cudzoziemca, oraz czy IPI nie powinien zostać rozszerzony o dodatkowe zobowiązania po stronie realizatora lub cudzoziemca, np. w przypadku rodzin z dziećmi – w zakresie przestrzegania obowiązku szkolnego przez małoletnich, lub w przypadku osób, u których pracownik socjalny zaobserwował na etapie przygotowywania IPI problemy emocjonalne – o zobowiązanie realizatora do zapewnienia wsparcia psychologicznego. W przypadku wątpliwości co do zasadności wysokości proponowanej pomocy, dyrektorzy powiatowych centrów pomocy rodzinie proszeni byli o ich weryfikację. Analiza IPI i uzgadnianie jego treści z realizatorem odbywa się z reguły przed oficjalnym podpisaniem go przez cudzoziemca, w ramach konsultacji z pracownikiem nadzorującym akceptację IPI.

W 2010 r. Wydział Polityki Społecznej podjął próbę zbadania, jak potoczyły się losy cudzoziemców realizujących IPI w poprzednich latach, tj. gdzie mieszkają, czy korzystają ze świadczeń pomocy społecznej, czy podjęli zatrudnienie. Nie udało się jednak zebrać obiektywnych informacji w powyższym zakresie. Możliwe było jedynie uzyskanie informacji odnośnie osób korzystających ze wsparcia systemu pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego przed 2010 r., tj. w okresie nieobjętym kontrolą NIK. Po zakończeniu IPI powiatowe centrum pomocy rodzinie nie ma prawnych możliwości monitoringu tych osób. W związku z tym, jeżeli osoby te nie korzystają z pomocy w ośrodkach pomocy społecznej z terenu województwa lubelskiego, brak jest możliwości oceny ich dalszych losów.

(dowód: akta kontroli str. 206)

3. Wydział Polityki Społecznej był informowany przez powiatowe centra pomocy rodzinie o przebiegu realizacji zawartych IPI i ewentualnych jego modyfikacjach, np. polegających na wstrzymaniu świadczeń, poprzez nadsyłanie dokumentacji sprawozdawczej.

Na dokumentację tę składały się, przesyłane raz na trzy miesiące, opisy zintegrowania cudzoziemca oraz comiesięczne sprawozdania z pomocy finansowej udzielonej cudzoziemcom realizującym program.

Wzór sprawozdania z *pomocy udzielonej cudzoziemcom w ramach indywidualnego programu integracji wg stanu na koniec miesiąca*, opracowany przez Wydział Polityki Społecznej, zamieszczony został na stronie internetowej LUW. Sprawozdanie obejmowało dane, dotyczące wysokości świadczenia pieniężnego na utrzymanie w danym miesiącu (wraz z liczbą świadczeń), świadczenia pieniężnego na pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego (wraz z liczbą świadczeń), kwotę świadczeń ogółem i liczbę świadczeń, miesiąc realizacji programu. W uwagach

zamieszczanych w sprawozdaniu, powiatowe centra pomocy rodzinie informowały Wydział Polityki Społecznej, np. o wstrzymaniu pomocy w danym miesiącu (wobec nieprzestrzegania postanowień programu), o zmniejszeniu świadczenia na naukę języka w związku ze złożeniem egzaminu językowego i nieuczęszczaniem na lekcje języka polskiego, a zwiększeniu środków na utrzymanie.

W planach realizacji IPI w sposób szczegółowy wskazywano zadania realizatora programu, np. były to: działania zmierzające do zalegalizowania pobytu uchodźcy (informowano o konieczności dopełnienia obowiązku meldunkowego); działania związane z edukacją dzieci (informowano cudzoziemca o konieczności zapisania dzieci do szkoły, zaopatrzenia ich w podręczniki, zapewnienia im warunków do nauki w domu); działania mające na celu zapewnienie zatrudnienia (skierowanie do doradcy zawodowego celem określenia predyspozycji zawodowych, wskazanie instytucji wspierających osoby poszukujące zatrudnienia, udzielenie informacji na temat możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych); działania związane z zapewnieniem korzystania z ubezpieczenia zdrowotnego (powiadomienie o zasadach korzystania ze świadczeń służby zdrowia, kontakt ze szpitalem i właściwym zespołem opieki zdrowotnej w sprawie cudzoziemca i jego rodziny, motywowanie do leczenia i dokonywania obowiązkowych szczepień u dzieci, informowanie o możliwości skorzystania z pomocy psychologicznej); informowanie o obowiązujących w Polsce numerach NIP i PESEL; wskazanie organizacji pozarządowych zajmujących się sprawami cudzoziemców; informowanie o urzędach i instytucjach funkcjonujących na terenie miasta.

(dowód: akta kontroli str. 29-32,37-40)

4. Środki na realizację programów, stanowiące dotację celową przekazywaną z budżetu państwa na zadania bieżące z zakresu administracji rządowej oraz inne zadania zlecone ustawami realizowane przez powiat (rozdział 85231 Pomoc dla cudzoziemców § 2110), były planowane i przekazywane jednostkom samorządu terytorialnego, realizującym programy na zasadach, określonych w art. 8 ust. 1 pkt 1 i art. 49 ust. 1, 3-5 oraz art. 50 ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego¹¹ i na zasadach, określonych w art. 127 ust. 1 pkt 1a, art. 129, art. 168 ust. 1 i 6 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych¹².

Zaplanowane w budżecie Wojewody Lubelskiego, na podstawie ustawy budżetowej, kwoty dotacji celowej były przekazywane jednostkom samorządu terytorialnego (powiatowym centrom pomocy rodzinie realizującym programy) na podstawie pisemnego zapotrzebowania na dany miesiąc, kierowanego do Wydziału Polityki Społecznej. Wydział ten przekazywał zbiorcze zestawienie dotyczące podziału dotacji w rozdziale 85231 § 2110 w danym miesiącu do Wydziału Finansów i Certyfikacji LUW, w celu dokonania przelewu środków finansowych na właściwy rachunek bankowy.

(dowód: akta kontroli str. 173-182)

Zmian w budżecie Wojewody Lubelskiego w planie tych dotacji (zwiększenia lub zmniejszenia) dokonywano na podstawie wniosków Wydziału Polityki Społecznej w związku ze zwiększeniem lub zmniejszeniem przez dany powiat zakresu zadań finansowanych z dotacji (w oparciu o wnioski składane przez starostów). O dokonaniu zmiany przez Wojewodę w budżecie (ujętej w decyzji budżetowej) powiadamiano wnioskującego o zmianę starostę. Zwiększenie środków finansowych na realizację IPI następowało przez przeniesienie środków w obrębie budżetu Wojewody, albo w drodze pozyskania środków z rezerwy celowej.

¹¹ Dz. U. z 2014 r., poz. 1115 ze zm.

¹² Dz. U. z 2013 r., poz. 885 ze zm.

(dowód: akta kontroli str. 183-202)

Rozliczenia finansowo-rzeczowe dotacji za dany rok budżetowy składane były przez właściwe starostwa powiatowe do Wydziału Polityki Społecznej, w których wskazywano kwotę dotacji wg planu po zmianach, przekazaną kwotę dotacji, kwotę wykorzystaną oraz kwotę zwróconą, wraz z datą dokonania zwrotu i przyczyną niewykorzystania.

(dowód: akta kontroli str. 126-172)

5. W 2012 r. realizowanych było 15 programów, którymi objętych zostało 15 rodzin, liczących 55 osób (wszyscy narodowości czeczeńskiej). Wydatki na pomoc integracyjną ogółem wyniosły 218.065 zł, w tym wydatki na świadczenia pieniężne na utrzymanie 196.689 zł, a wydatki związane z nauką języka polskiego 21.376 zł.

W 2013 r. realizowanych było 11 programów, którymi objętych zostało 11 rodzin, liczących 26 osób (25 narodowości czeczeńskiej i jedna kurdyjskiej). Wydatki na pomoc integracyjną ogółem wyniosły 77.812 zł, w tym wydatki na świadczenia pieniężne na utrzymanie 70.192 zł, a wydatki związane z nauką języka polskiego 7.620 zł.

W I półroczu 2014 r. realizowanych było 16 programów, którymi objętych zostało 16 rodzin, liczących 35 osób (28 narodowości czeczeńskiej, trzy inguskiej, jedna syryjskiej i jedna kurdyjskiej). Wydatki na pomoc integracyjną ogółem wyniosły 126.594 zł, w tym wydatki na świadczenia pieniężne na utrzymanie 88.320 zł, a wydatki związane z nauką języka polskiego 38.274 zł.

(dowód: akta kontroli str. 212-215)

6. Ocena przez Wydział Polityki Społecznej wydatków ponoszonych przez powiatowe centra pomocy rodzinie, będące realizatorami IPI, pod kątem ich oszczędności, celowości i uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów¹³, odbywała się w ramach nadzoru nad pracą centrów, które zobowiązane były do monitorowania postępu cudzoziemca w procesie integracji przynajmniej raz na kwartał. Wnioski pracownika socjalnego stanowiły podstawę do dokonania ewentualnych modyfikacji i zmian w programie, aby dostosować go do indywidualnych potrzeb cudzoziemca i wyeliminować lub złagodzić problemy, pojawiające się w trakcie jego realizacji. Wydział zwrócił centrom uwagę, że nie ma obowiązku realizacji programu, gdy cudzoziemiec nie wywiązuje się ze zobowiązań zawartych w programie. Pomoc finansowa przewidziana w programie integracji uzależniona jest bowiem od zaangażowania świadczeniobiorcy w realizację uzgodnionych postanowień. Brak współpracy powinien być podstawą do ograniczenia pomocy, wstrzymania realizacji programu lub ostatecznie jego przerwania. Dyrektor Wydziału Polityki Społecznej wyjaśnił, że wprawdzie nie ma prawnego obowiązku przedkładania przez centra opisów postępów w procesie integracji i miesięcznych meldunków z realizacji zadań, ale umożliwia to Wydziałowi ocenę wydatkowania środków finansowych na ten cel. Ocena taka dokonywana jest też na etapie akceptacji IPI, a w przypadku wątpliwości, co do zasadności wysokości proponowanej pomocy, dyrektorzy centrów proszeni są o uzupełnienie programów lub ich weryfikację.

(dowód: akta kontroli str. 209-210)

7. LUW sporządzał sprawozdania MPiPS-03 półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach¹⁴. Dział 2D ww. sprawozdań dotyczył udzielonych świadczeń, w ramach zadań z zakresu administracji

¹³ Zgodnie z art. 44 ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych.

¹⁴ Obowiązek sporządzania sprawozdań wynikał z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 lipca 2011 r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na 2012 r. (Dz. U. Nr 173, poz. 1030 ze zm.), rozporządzenia Rady Ministrów z 9 listopada 2012 r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na 2013 r. (Dz. U. z 2013 r., poz. 1391 ze zm.), rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 2013 r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na 2014 r. (Dz. U. z 2014 r., poz. 1159 ze zm.).

rządowej, realizowanych przez powiatowe centra pomocy rodzinie na rzecz cudzoziemców, którzy uzyskali status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą. Zakres przedstawionych w nich informacji obejmował: dane ogólne o liczbie osób, którym przyznano decyzją świadczenia; liczbie świadczeń; kwocie świadczeń w zł; liczbie rodzin; liczbie osób w rodzinach w podziale na cudzoziemców ze statusem uchodźcy i z ochroną uzupełniającą. Dodatkowo sprawozdanie zawierało powyższe informacje z podziałem na świadczenia pieniężne na utrzymanie, wydatki związane z nauką języka polskiego, pomoc na pracę socjalną, niezbędne poradnictwo psychologiczne, pedagogiczne i prawne, pomoc w załatwieniu spraw w instytucjach i urzędach.

Liczba rodzin oraz liczba osób w rodzinach, którym udzielono pomocy, wynikająca ze sprawozdania MPiPS-03 za 2012, 2013 i I półrocze 2014 r. była zgodna z rejestrem zatwierdzonych (i realizowanych) IPI. Rozliczenia finansowe dotacji były zgodne z rejestrem zatwierdzonych przez Wojewodę Lubelskiego IPI oraz miesięcznymi sprawozdaniami z ich realizacji, złożonymi przez powiatowe centra pomocy rodzinie Wydziałowi Polityki Społecznej, w zakresie kwoty świadczeń ogółem i w podziale na świadczenia na utrzymanie i na naukę języka polskiego.

(dowód: akta kontroli str. 115-125, 216-217)

7. Kontrole w powiatowych centrach pomocy rodzinie odbywały się zgodnie z rocznym planem kontroli, a w ich trakcie kontrolowany był całokształt realizowanych przez centra zadań. W okresie 2012 – 2014 odbyła się kontrola kompleksowa w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Łukowie. Natomiast nadzór nad wypłatą środków na IPI odbywał się na bieżąco: co miesiąc powiatowe centra pomocy rodzinie, na terenie których realizowane były IPI, przekazują informacje, dotyczące wykorzystania środków finansowych na realizację programu, weryfikowane przez pracownika nadzorującego IPI. Weryfikacja dokonywana była pod kątem zgodności z zaakceptowanym przez Wojewodę programem. Ponadto powiatowe centra pomocy rodzinie były zobowiązane na koniec roku budżetowego rozliczyć otrzymaną dotację.

(dowód: akta kontroli str. 208)

8. W okresie objętym kontrolą Wojewoda Lubelski nie wydawał decyzji administracyjnych w sprawie wskazania cudzoziemcom miejsca zamieszkania - na podstawie art. 22 pkt. 5 ustawy o pomocy społecznej. Po nadesłaniu IPI przez powiatowe centrum pomocy rodzinie, w piśmie informującym o jego akceptacji, Wydział Polityki Społecznej informował także o akceptacji miejsca zamieszkania cudzoziemca. W większości przypadków cudzoziemcy wynajmowali lokale na wolnym rynku.

(dowód: akta kontroli str. 18, 21)

Dyrektor Wydziału Polityki Społecznej wyjaśnił, że zadaniem gminy jest, zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego¹⁵, zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych, a w szczególności tworzenie warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz zapewnienie lokali socjalnych i zamiennych. W tym celu gmina może tworzyć i posiadać zasób mieszkaniowy oraz ustalać zasady najmu lokali. Wojewoda nie dysponuje lokalami socjalnymi, nie ma prawnych możliwości wpływania na decyzje gmin o przydziale lokali. Ponadto żaden przepis prawa, zawarty w ustawie o pomocy społecznej, nie obliguje do wydawania w tym zakresie decyzji administracyjnych, a jedynie do wskazania miejsca zamieszkania, nie określając formy, w jakiej powinno się to odbywać.

(dowód: akta kontroli str. 207-208)

¹⁵ W wyjaśnieniu powołano tę ustawę w wersji zawartej w Dz. U. z 2005 r., Nr 31, poz. 266 ze zm. (wersja archiwalna).

9. Na podstawie analizy korespondencji w Wydziale Polityki Społecznej stwierdzono, że Wojewoda Lubelski, realizując obowiązek koordynowania działań w zakresie integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, w szczególności w zakresie wskazania im miejsca zamieszkania, który wynikał z art. 22 ust. 5 ustawy o pomocy społecznej, podejmował w 2012 i 2014 r. działania mające na celu rozpoznanie, czy gminy województwa lubelskiego mogą zapewnić lokale mieszkalne cudzoziemcom objętym ochroną międzynarodową w Polsce.

W grudniu 2012 r., na polecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Wydział Polityki Społecznej zwrócił się do wójtów (burmistrzów, prezydentów miast) gmin o przeanalizowanie, czy gminy mogą przyjąć i zapewnić schronienie cudzoziemcom, wymagającym szczególnego wsparcia ze strony państwa polskiego, z podaniem liczby lokali, które gmina może zaoferować. Po otrzymaniu odpowiedzi od jednostek samorządu terytorialnego, poinformowano MPiPS (zastępcę dyrektora Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej), że żadna z gmin nie zadeklarowała możliwości zapewnienia schronienia osobom objętym ochroną międzynarodową. Jako przyczynę tego gminy podały, że lokale mieszkalne, wchodzące w skład mieszkaniowego zasobu gminy, przydzielane są w pierwszej kolejności rodzinom zamieszkałym w budynkach wyłączonych z użytkowania, uprawnionym do przydziału lokali socjalnych i innym osobom, znajdującym się w trudnej sytuacji bytowej. Gminy i miasta informowały Wojewodę, iż nie dysponują wolnymi lokalami komunalnymi, a jedynie pochodzącymi z odzysku, co powoduje długi okres oczekiwania na przydział. W mieście Lublinie, na podstawie Uchwały Rady Miasta Nr 462/XXI/2012 z dnia 31.05.2012 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu miasta Lublin¹⁶, uprawnione do najmu są m.in. osoby posiadające status uchodźcy lub objęte ochroną uzupełniającą. W 2012 r. na udzielenie pomocy mieszkaniowej oczekiwało 10 cudzoziemców, tworzących rodziny liczące 37 osób. Z deklaracji Prezydenta Miasta Lublin wynikało, że ich potrzeby będą zaspokajane w miarę dysponowania wolnymi, odpowiadającymi metrażem mieszkaniem.

(dowód: akta kontroli str. 41-43)

W grudniu 2014 r. Wydział Polityki Społecznej zwrócił się do wójtów gmin (burmistrzów, prezydentów miast) o udzielenie informacji (z terminem do 30.01.2015 r.), czy na terenie jednostki samorządu terytorialnego istnieje możliwość ewentualnego zamieszkania cudzoziemców, realizujących indywidualne programy integracji. Z uzyskanych do czasu zakończenia kontroli NIK informacji wynikało, że podobnie jak w 2012 r., gminy nie dysponują lokalami mieszkalnymi, które mogłyby być przeznaczone dla cudzoziemców. Osoby realizujące IPI korzystają z mieszkań wynajmowanych na wolnym rynku. Aktualnie na uzyskanie mieszkań z zasobów komunalnych miasta Lublin oczekuje 13 rodzin cudzoziemskich.

W kontrolowanym okresie żaden cudzoziemiec, realizujący IPI, nie uzyskał mieszkania komunalnego z zasobów gminy. Z pobytu w mieszkaniach chronionych w mieście Lublinie korzystało: 22 cudzoziemców (pięć rodzin) w 2012 r., 24 cudzoziemców (siedem rodzin, w tym jedna trzyosobowa realizująca IPI) w 2013 r., 28 w 2014 r. (siedem rodzin, w tym dwie realizujące IPI – sześćosobowa i trzyosobowa).

(dowód: akta kontroli str. 43-45,207)

Ustalone W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie
nieprawidłowości stwierdzono nieprawidłowości.

¹⁶ Dziennik Urzędowy Województwa Lubelskiego 2012, poz. 2001 z dnia 28 czerwca 2012 r.

**Ocena
częstkowa**

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność w zbadanym zakresie.

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski pokontrolne Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹⁷, wnosi o:

zapewnienie stronom postępowania administracyjnego praw, wynikających z Kodeksu postępowania administracyjnego, w zakresie zawiadomienia o jego wszczęciu, wyznaczeniu nowego terminu załatwienia sprawy oraz dokumentowanie faktu, że organ administracji zapewnił stronie czynny udział na każdym etapie postępowania, a przed wydaniem decyzji umożliwił wypowiedzenie się co do zebranych dowodów i materiałów oraz zgłoszonych żądań.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia zastrzeżeń Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Lublinie.

Obowiązek poinformowania NIK o sposobie wykonania wniosków Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK, proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 14 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Lublin, dnia 9 lutego 2015 r.

Kontroler
Anna Kowalska
główny specjalista k. p.

Dyrektor
Delegatury Najwyższej Izby Kontroli
w Lublinie

Edward Lis

.....
podpis

.....
podpis

¹⁷ Dz. U. z 2012 r., poz. 82 ze zm.

